

VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖS VALTAKUNNALLISISTA ALUEIDEN KEHITTÄMISEN TAVOITTEISTA

Sisällysluettelo	sivu
1. Tavoitepäätöksen tarkoitus ja lähtökohdat	3
2. Aluekehittämisen tavoitteet, lähtökohdat ja linjaukset	3
2.1 Alueiden kehitykseen vaikuttavat tekijät	3
2.2 Aluekehittämisen tavoitteet	4
2.3 Tavoitteiden toteuttamisen periaatteet	5
2.3.1 Alueiden kansallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistaminen	5
2.3.2 Alueiden elinvoimaisuuden vahvistaminen ja alueellisten kehityserojen pienentäminen	6
2.3.3 Alueellisten erityishaasteiden ratkaiseminen	6
2.3.4 Aluekehittämissjärjestelmän vahvistaminen ja aluekehittämisen voimavarat	7
3. Linjaukset tavoitteiden toteuttamiseksi	7
3.1 Alueiden kansallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistaminen	7
3.1.1 Alueellista innovaatiopolitiikkaa tehostetaan	7
Alueiden innovatiivisuuden tukeminen	8
Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisslinjaukset	8
3.1.2 Yritystoiminnan edellytyksiä alueilla parannetaan	9
3.1.3 Alueellisten työmarkkinoiden toimivuutta parannetaan	10
Työvoiman alueellinen saatavuus ja kohtaanto	10
Työelämän kehittäminen	11
3.1.4 Aktiivisella tietoyhteiskuntapolitiikalla lisätään alueiden kilpailukykyä ja alueellista tasa-arvoa	12
3.2 Alueiden elinvoimaisuuden vahvistaminen ja alueiden kehityserojen pienentäminen	12
3.2.1 Monikeskuksisen aluerakenteen vahvistaminen	12
3.2.2 Alueellisten erojen pienentäminen ja alueellisen koheesion vahvistaminen	13
3.2.3 Sosiaalisten erojen tasoittaminen	13
3.2.4 Liikennepalvelut ja yhteydet	14
3.2.5 Alueiden vetovoimatekijät	15
Hyvinvointi	15
Ympäristö	15
Kulttuuri-liikunta- ja vapaa-ajan palvelut	15
3.3 Alueellisten erityishaasteiden ratkaiseminen	16
3.3.1 Rakennemuutosten ennakointi ja hallinta	16
3.3.2 Muuttovoitto- ja muuttotappioalueet	16
Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema	17

3.3.3.	Harvaanasutut maaseutualueet ja saaristo	17
3.3.4	Venäjä ja Itämeri -politiikka	18
4.	Aluekehittämisjärjestelmän vahvistaminen ja aluekehittämisen voimavarat	18
4.1	Tavoitepäättökseen ohjausvaikutus sektorien politiikkaan ja maakuntien kehittämiseen	18
4.2	Ohjelmarakenteen yksinkertaistaminen ja uudistaminen	19
4.3	Aluehallinto ja aluejaot	20
4.4	Alueellisen rahoituksen määrittäminen	21
4.5	Valtion toimintojen alueellistaminen	21
4.6	Ennakointi ja arviointi	21
5.	Tarvittavat säädösmuutokset	22
	Alueiden kehittämisen lainsäädännön uudistaminen	22
	Rahoituslain valmistelu	22
6.	Päätökseen vaikutukset	22
6.1	Taloudelliset vaikutukset	22
6.2	Organisaatiovaikutukset	22
6.3	Ympäristövaikutukset	23
6.4	Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	25
6.5	Vaikutukset alueelliseen kehitykseen	26
7.	Tavoitepäättökseen seuranta ja arviointi	26

VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖS VALTAKUNNALLISISTA ALUEIDEN KEHITTÄMISEN TAVOITTEISTA

1. Tavoitepäättöksen tarkoitus ja lähtökohdat

Valtioneuvosto päättää alueiden kehittämislain (602/2002) 9 §:n mukaisesti määräajaksi valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista. Päätöksellä tarkennetaan lain tavoitteita ja osoitetaan alueiden kehittämistoimenpiteiden painopisteet valtakunnan tasolla hallituskauden 2007- 2011 ajaksi. Tavoitepäättöä toteutetaan valtiontalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa.

Valtioneuvoston päätös suuntaa ja sovittaa yhteen maakuntaohjelmia ja eri hallinnonalojen alueiden kehittämisen tavoitteita ja toimenpiteitä. Alueiden kehittämislain mukaan valtion viranomaiset ottavat toiminnassaan huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, edistävät niiden toteuttamista ja arvioivat toimenpiteidensä vaikutuksia alueiden kehittämisen kannalta.

2. Aluekehittämisen tavoitteet, lähtökohdat ja linjaukset

2.1. Alueiden kehitykseen vaikuttavat tekijät

1. Globaalissa taloudessa erityisesti valmistusteollisuutta siirtyä halvemmän kustannustason maihin ja lähelle kasvavia markkinoita. Tämä aiheuttaa joillakin alueilla äkillisiä työvoiman vähennyksiä ja synnyttää ongelmia alueiden tuotantorakenteessa. Kehityksellä on aluerakennetta keskittävä ja paikallisuutta vahvistava vaikutus. Samalla se avaa kuitenkin uusia mahdollisuuksia talouden kehitykselle. Vaikutukset eri alueiden elinkeinorakenteeseen ovat erilaisia ja alueiden kyky vastata muutoksiin on erilainen.
2. Kansainvälistämisen haaste koskee kaikkia innovaatiojärjestelmän toimijoita kuten yrityksiä, oppilaitoksia, korkeakouluja, tutkimuslaitoksia ja välittäjä- muita tukiorganisaatioita. Talouden ja työpaikkojen kasvu tapahtuu aikaisempaa voimakkaammin kasvuyritysten kautta.
3. Väestön ikääntymisvauhti on eri alueilla erilainen. Muuttoliike vääristää edelleen ikärakennetta harvaan asutuilla alueilla ja hyvinvointi-, sosiaali- ja koulutuspalveluiden tarve eriytyy. Tämä on suuri haaste kuntien ja valtion taloudelle ja palvelujen järjestämiselle. Kansalaisten peruspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi on ryhdytty muun muassa palvelurakenteen muutoksiin, yhteistyörakenteiden kehittämiseen ja kuntaliitoksiin Paras - hankkeen myötä.
4. Talouden ja työllisyyden kehitys on ollut hyvää lähes kaikilla alueilla. Viime vuosien vahva talouskasvu on lisännyt resurssien käyttöä, joka on nostanut tuotantopanosten hintoja. Muussa tehdasteollisuudessa kuin sähkötekniisessä teollisuudessa tämä uhkaa jo

kustannuskilpailukykyä, ja siten ennen pitkää hyvää työllisyyskehitystä. Talouskasvu Suomessa on hidastumassa.

5. Monilla alueilla myönteinen kehitys peittää alleen sen, että työttömyyden aleneminen ja työllisyysasteen nousu johtuvat enemmänkin ikärakenteen muutoksesta ja työvoimasta poistuvan väestön enemmyydestä suhteessa työmarkkinoille tulevien määrään kuin työpaikkojen merkittävästä lisäyksestä.
6. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmat voimistuvat kaikilla alueilla ja useimmilla aloilla. Tämä muodostuu uhaksi taloudelliselle kasvulle. Osaavan työvoiman tarve korostaa alueiden asuinympäristöä ja laadukasta palvelutarjontaa (ml. kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut) alueiden kilpailukykytekijöinä. Työelämän kehittäminen on avain-tekijöitä yritysten työvoiman saannin turvaamisessa.
7. Alueiden kilpailukyvyyn ja kehittymisen toimintaympäristö on tänään olennaisesti erilainen kuin runsaat kymmenen vuotta sitten. Alueet eivät enää pärjää yksinään, vaan tarvitaan yhä enemmän alueiden välisten synergioiden ja toisiaan tukevien osaamisten tehokasta hyödyntämistä ja yhteisten, jaettujen tai toisiaan täydentävien toimintamallien kehittämistä ja levittämistä maan sisällä mm. verkostoitumisen avulla.
8. Toiminnallisten alueiden ja seutujen merkitys koko maan kehittämisessä on kasvanut. Ne määrittelevät yhä useammin omat työllisyys-, elinkeino- ja innovaatiostrategiansa. Alueiden ja valtion kumppanuudella niiden toteutuksessa on mahdollista ottaa aikaisempaa tehokkaammin käyttöön alueiden kehittämispotentiaali. Maakuntien sisällä on erityyppisiä alueita, joiden kehitys on eritahtista ja joiden mahdollisuudet vastata ulkoisiin haasteisiin ovat erilaiset. Näiden alueiden tunnistaminen on tärkeää. Siksi tarvitaan erikokoisia alueita, kyliä, kuntia ja seutukuntia kehitysedellytysten määrittäjinä ja toimijoina.
9. Palveluala on edelleen jatkossa talouden voimakkaimmin kehittyvä sektori. Yksityisten palvelujen kehittyminen edellyttää alueellisilla ja paikallisilla markkinoilla maksukykyistä kysyntää ja julkisten palvelujen ylläpito riittävää verotulopohjaa.
10. Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää hiilidioksidipäästöjen vähentämistä, mikä tuo uusia näkökulmia myös aluekehittämiseen, koska kestävä ja tiivis yhdyskuntarakenne, joukkoliikenteen lisääminen ja erityisesti raideliikenteen suosiminen ovat osa ilmastopolitiikkaa. Ilmastonmuutos lisää paineita erityisesti kasvavien kaupunkiseutujen yhdyskuntarakentamisen ja asuntotuotannon linjauksiin ja toimenpiteisiin. Lisääntyvä uusiutuviin energialähteisiin perustuva energian tuotanto edellyttää energiatehokkuuden lisäämistä ja panostamista teknologisiin innovaatioihin, hajautettuihin energiaratkaisuihin ja energiaa säästävään rakentamiseen.

2.2. Aluekehittämisen tavoitteet

Alueiden kehittämisen tavoitteet perustuvat alueiden kehittämislakiin ja hallitusohjelmaan. Alueiden kehittämisellä pyritään turvaamaan eri alueilla asuvan väestön hyvän elämän edellytykset asuinpaikasta riippumatta ja ottamaan maamme voimavarat käyttöön nykyistä paremmin. Tavoitteena on edistää alueiden kansainvälistä kilpailukykyä, pienentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja ja turvata kansalaisten peruspal-

velut ja yhteydet koko Suomessa. Lähtökohtana ovat alueiden omiin vahvuuksiin ja osaamiseen perustuva erikoistuminen, toimijoiden välinen yhteistyö ja verkottuminen alueiden kesken.

Aluepolitiikalla pyritään vahvistamaan erityisesti heikoimpien alueiden elinkeino- ja palveluperustaa, verkottumista ja saavutettavuutta sekä kykyä vastata vaikeisiin rakennemuutoksista johtuviin ongelmiin.

Tavoitteena on vahvoihin maakuntiin ja toimivaan kaupunkiverkostoon perustuva aluerakenne, joka vahvistaa kaupunki- ja maaseutualueiden elinvoimaisuutta ja joka mahdollistaa nykyistä tasaisemman taloudellisen kasvun ja työllisyyden koko maassa. Eri-laisia alueita varten on tarkoitus kehittää räätälöityä politiikkaa. Poliitikassa tunnustetaan suuret kaupunkiseudut ja tarve luoda erillistä metropolipolitiikkaa. Alueille, joille keskusten vaikutus ei ulotu, suunnataan maaseutupoliittisia toimia.

Aluepolitiikan painotukset ovat elinkeino- ja yritystoiminta, osaaminen ja työvoima, palvelut ja yhteydet. Tavoitteena on alueiden kansallisen ja kansainvälisen kilpailuky-vyn ja taloudellisen kasvun vahvistaminen, alueiden osaamisen edistäminen, niiden omien vahvuuksien ja erikoistumisen parantaminen sekä elinympäristön laadun kehittäminen Aluekehittämisen linjauksilla pyritään myös hillitsemään ilmastonmuutosta edistämällä taloudellisen toiminnan ekologista tehokkuutta.

Tässä päätöksessä alueiden kehittämisen tavoitteena on:

- 1. Alueiden kansallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistaminen**
- 2. Alueiden elinvoimaisuuden vahvistaminen ja alueellisten kehityserojen pienentäminen**
- 3. Alueellisten erityishaasteiden ratkaiseminen**

Tavoitteiden toteuttamiseksi aluekehittämisjärjestelmää vahvistetaan, sen voimavaroja kootaan ja alueiden kehittämisen roolia selkiytetään valtioneuvoston ja eri hallinnonalojen päätöksenteossa.

2.3 Tavoitteiden toteuttamisen periaatteet

2.3.1 Alueiden kansallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistaminen

Suomen kansallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamiseksi alueiden kehityspotentiaali hyödynnetään täysimääräisesti kansallisessa elinkeino-, innovaatio- ja työllisyyspolitiikassa. Osa maamme alueista menettää nopeasti väestöään ja työvoimaansa. Nämä alueet tarvitsevat keinoja sopeutumiseen ja kohdennettuja tukitoimenpiteitä.

- Alueiden vahvuuksia ja mahdollisuuksia kehitetään tukemalla alueen osaamista ja erikoistumista, kulttuuria ja vetovoimaa ja eriyttämällä kehittämistoimia alueiden tarpeiden ja potentiaalın mukaisesti.
- Erityyppisten alueiden osaamisen riittävä taso turvataan ja sitä kehitetään kilpailukykytekijänä.

- Alueiden tarpeet otetaan huomioon laaja-alaisessa innovaatiostrategiassa ja alueellista innovaatiopolitiikkaa tehostetaan edelleen.
- Hyvinvointitekijät otetaan huomioon osana kansallisen kilpailukyvyn vahvistamista.
- Turvataan koulutuksen saatavuus koko maassa resursseja tehokkaasti kohdentaen ja ristiriitaiset kehittämissuunnat ehkäisten.
- Alueellisten ja seudullisten työmarkkinoiden toimivuutta sekä työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa edistetään.
- Työperäistä maahanmuuttoa edistetään alueiden tunnistamien tarpeiden pohjalta.
- Kasvuyritystoiminnan edellytyksiä parannetaan ja kasvuyrittäjyyttä painotetaan voimakkaasti vahvojen kasvavien kaupunkiseutujen politiikassa ja maaseutupolitiikassa.
- Palvelualan yrittäjyyttä edistetään sekä alueiden markkinapotentiaalin että kansainvälisten markkinoiden pohjalta.
- Uusiutuviin energialähteisiin perustuvaa tuotantoa kehitetään erityyppisillä alueilla valtakunnalliset linjaukset huomioiden.

2.3.2 Alueiden elinvoimaisuuden vahvistaminen ja alueellisten kehityserojen pienentäminen

Maakuntien välillä ja sisällä alueellinen kehitys eriytyy voimakkaasti niin fyysisen infra-, palvelu- kuin elinkeinorakenteenkin osalta. Tähän kehitykseen vastataan kohdennetulla kehittämispolitiikalla. Tavoitteena on alueiden sisäisten ja välisten kehityserojen tasoittaminen. Alueiden elinvoimaa kehitetään siten, että jokaisessa maakunnassa on vähintään yksi vahva kaupunkiseutu ja hyvin menestyviä pienempiä keskuksia ja maaseutualueita, joiden yritykset ovat tehokkaasti verkottuneet sekä maakunnan sisällä että sen ulkopuolelle. Maakuntien liitoilla on päävastuu alueensa kehittämisessä sekä alueellisten kehittämistoimenpiteiden suunnittelussa.

- Monikeskuksista, koko maan kattavaan kaupunkiseuduista ja niitä ympäröivästä maaseudusta muodostuvaan verkostoon perustuvaa, elinvoimaista aluerakennetta kehitetään.
- Alueiden sisäisiä ja välisiä kehityseroja pienennetään ja koheesiota vahvistetaan.
- Harvaan asuttujen alueiden kehitysedellytyksiä vahvistetaan ja niiden toimijoiden osallistumista erilaisiin verkostoihin edistetään.
- Kaupunkiseutujen ja maaseudun vuorovaikutusta tiivistetään.
- Alueiden kehittämismahdollisuuksia tuetaan liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien avulla koko maassa yhdyskuntien eheytymistä tukien.
- Alueiden vetovoimaisuutta ihmisten hyvänä elinympäristönä ja yritysten vahvoina toimintaympäristöinä kehitetään.
- Kansalaistoimijoiden roolia aluekehittämisessä vahvistetaan.
- Alueiden sisäisiä sosiaalisia eroja kavennetaan.
- Tukialueiden raja-alueilla huolehditaan siitä, etteivät porrastukset tuissa ole kohtuuttomia alhaisempaan tukitasoon oikeuttaville alueille.

2.3.3. Alueellisten erityishaasteiden ratkaiseminen

Alueellisia erityishaasteita ovat rajatuille alueille kohdistuvat erityiset kehittymisen ongelmat, kuten esimerkiksi äkilliset rakennemuutokset, pitkään jatkuva taantuva kehitys alueella tai poikkeuksellisen suuri työttömyys tai työvoimapula alueella. Haasteisiin vastataan alueille kohdennetuin erityistoimenpitein, alueiden omaa toimintaa tukien ja kehittäen.

- Äkillisten rakennemuutosten alueiden ongelmien ratkaisun hoitoa kehitetään ja vahvistetaan.
- Pitkään jatkunut ja jatkuva väestön syrjäytymiskehitys pyritään katkaisemaan aluekohtaisesti räätälöidyin ja kohdennetuin erityistoimenpitein.
- Työvoimapulasta kärsivillä alueilla kannustetaan kuntia lisäämään kohtuuhintaista asuntotarjontaa
- Työperäistä maahanmuuttoa tehostetaan.
- Harvaan asutun maaseudun ja muuttotappioalueiden yksityisten ja julkisten palvelujen suhteellista jälkeenjääneisyyttä korjataan toteuttamalla uusimuotoisia palvelumalleja ja luomalla uusia palveluratkaisuja.
- Suomen lähialueiden ja Itämeren alueen taloudellinen kasvupotentiaali hyödynnetään täysimääräisesti kestäväällä tavalla eri alueilla.

2.3.4 Aluekehittämijärjestelmän vahvistaminen ja aluekehittämisen voimavara

Aluekehityksen voimavarojen kokoamismahdollisuudet selvitetään ja niiden käyttöä tehostetaan. Aluekehittämisen voimavaroja kohdennetaan erityisesti heikommille alueille.

- Maakuntaliitoilla on päävastuu aluekehittämisestä alueellaan
- Kansallinen alue- ja maaseutupolitiikka ja EU:n rakennerahastorahasto- ja maaseutuohjelmien alue- ja maaseutupoliittiset linjaukset ja toimenpiteet integroidaan toimivaksi kokonaisuudeksi.
- Ohjelmaperusteisen aluekehittämisen uudistamisella tuetaan kaikkien alueiden elinvoimaa.
- Alueellista ennakkointia ja arviointia terävöitetään nykyisten ennakkointia tekevien tahojen yhteistyötä tiivistämällä.

3. Linjaukset tavoitteiden toteuttamiseksi

3.1. Alueiden kansainvälisen ja kansallisen kilpailukyvyn vahvistaminen

Alueen kilpailukyvyllä tarkoitetaan kaikkia niitä alueen ominaisuuksia, jotka tekevät sen houkuttelevaksi ja kehittyväksi ympäristöksi taloudelliselle toimeliaisuudelle ja työvoiman sijoittumiselle. Kilpailukykyä kasvattavat erityisesti vahva osaamisperusta, hyvät edellytykset yrittäjyydelle ja verkostoitumiselle, toimivat innovaatio-, rahoitus- ja tukijärjestelmät sekä työmarkkinoiden ja infrastruktuurin toimivuus ja asumis- ja elinympäristön viihtyvyys. Kulttuuri, hyvä koulutustarjonta, turvallisuus ja palvelut ovat myös tekijöitä, joilla on suuri merkitys alueiden kilpailukyvyn kannalta.

3.1.1. Alueellista innovaatiopolitiikkaa tehostetaan

Alueiden innovatiivisuuden edistämiseksi avainasemassa olevia yritysten toimintaa tukevia yritys-, tutkimus- ja kehittämispalveluja kehitetään edelleen. Yrityspalveluita antavien tahojen yhteistyötä, yritysneuvontaa ja tukimuotoja vahvistetaan, jotta ne entistä paremmin palvelevat toimivia yrityksiä ja yrittäjiksi aikovia henkilöitä. Uudet innovatiiviset alat ja riskirahoitus otetaan aikaisempaa paremmin huomioon toimia vahvistettaessa. Sosiaalisten innovaatioiden syntymistä tuetaan.

Pieniä ja keskisuuria yrityksiä aktivoidaan lisäämään omia tutkimus- ja kehityspanostuksiaan julkisen tutkimus- ja kehitysrahoituksen suuntaamisella. Osana tasapainoista aluekehitystä tutkimus- ja kehitysrahoitusta lisätään maan eri osissa. Keskusten ulkopuolisten alueiden mahdollisuuksia hyötyä aikaisempaa paremmin innovaatio-rahituksesta parannetaan kehittämällä sellaisia julkisia innovaatio-rahituksen välineitä, joilla tunnistetaan näiden alueiden erityispiirteet ja -tarpeet.

Koulutus-, tiede- ja kulttuuripolitiikalla luodaan perusta kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin kohottamiseen. Tämä edellyttää vahvaa panostusta osaamisen, innovatiivisuuden, luovuuden ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Kulttuurin ja luovuuden merkitys osana innovaatiojärjestelmää korostuu.

Rakennerahastojen alueellisilla toimenpideohjelmilla ja maaseuturahaston toimilla vahvistetaan alueiden osaamispääomaa ja toimintaympäristöjä. Niiden voimavaroja suunnataan erityisesti Lissabonin strategian mukaisesti kestäväen kehityksen, kasvun ja työllisyyden parantamiseen sekä innovaatio- toiminnan edistämiseen.

Alueiden innovatiivisuuden tukeminen

Osana laaja-alaista kansallista innovaatiostrategiaa kehitetään alueiden innovaatioympäristöjä ja -järjestelmiä kansainvälisesti kilpailukykyisen, korkeaa osaamista vaativan yritys- ja tutkimustoiminnan sijoittumispaikkoina sekä tuetaan erikoistumista ja työnjakoa alueiden välillä.

Suurten kaupunkiseutujen innovaatiostrategioita ja innovaatioympäristöjen kehittämistä vahvistetaan valtion ja kaupunkiseutujen kumppanuudella.

Kansallisen innovaatiostrategian valmistelussa varmistetaan, että strategisten huippuosaamisen keskusten (SHOK) ja osaamiskeskusohjelman (OSKE) strategiset linjat ja toteuttaminen täydentävät toisiaan.

Eri alueilla olevien toimijoiden kansainvälistymistä vahvistetaan, alueellisesti toimivien innovaatio-organisaatioiden kansallista ja kansainvälistä verkottumista tehostetaan sekä alueiden kykyä hyödyntää kansallisesti ja kansainvälisesti kilpailtua rahoitusta parannetaan.

Osaamiskeskusohjelmalla tuetaan ohjelmaan kuuluvilla osaamisaloilla huippuosaamisen leviämistä ja hyödyntämistä myös osaamiskeskusten ulkopuolella. Osaamiskeskuksia kannustetaan lisäämään niiden ja ulkopuolisten toimijoiden osaamisalakohtaista verkottumista.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämislinjaukset

Koulutuksen ja tutkimuksen toiminnan laadun parantaminen ja tehokkuuden lisääminen sekä toimintaympäristön muutokset edellyttävät oppilaitosverkon, koulutuksen järjestäjäverkon ja korkeakouluverkon kehittämistä. Tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen koko maassa turvataan mitoittaen koulutuksen resurssit kunkin alueen väestömäärään, työelämän ja kieliryhmien tarpeisiin.

Korkeakouluverkkoa kehitetään päällekkäistä koulutustarjontaa karsimalla, hallinto- ja tukipalveluja kokoamalla sekä lisäämällä infrastruktuuriyhteistyötä. Korkeakoulujen välistä yhteistyötä parannetaan ja työnjakoa syvennetään ottaen huomioon maan erityyppisten alueiden tarpeet. Yliopistokeskusten tehtävissä korostetaan aikuiskoulutusta ja alueiden kehitystä palvelevaa tutkimustoimintaa. Yliopistokeskusten toiminnan laatu ja vaikuttavuus arvioidaan vuoden 2008 aikana.

Korkeakoulujen rakenteellisessa kehittämisessä otetaan huomioon suurien kaupunkiseutujen vahvat osaamisrakenteet ja elinkeinoelämän tarpeet sekä toisaalta pienempien kaupunkiseutujen ja maaseutualueiden mahdollisuudet koulutuksen ja tutkimuksen hyväksikäyttöön.

Korkeakoulujen profiloitumista ja roolia alueiden kehittämisessä vahvistetaan edelleen. Aluekehittämisen avaintoimijoiden mahdollisuutta vaikuttaa korkeakoulujen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja aluevaikuttamisen linjavetoihin ja konkretisointiin kehitetään.

Ammattikorkeakoulujen toiminnan painopiste on korkeatasoisessa työelämälähtöisessä opetuksessa. Niiden mahdollisuuksia vastata alueellisiin työvoimatarpeisiin ja roolia elinkeinoelämäyhteistyössä parannetaan. Ammattikorkeakoulujen soveltavalla alueellisella tutkimus- ja kehitystyöllä tuetaan erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten tarpeita ja palvelusektorin kehittämistä. Painopisteenä on alueellisen innovaatiojärjestelmän vahvistaminen.

Ammatillisen ja aikuiskoulutuksen roolia alueellisessa innovaatiojärjestelmässä vahvistetaan laajentamalla työpaikalla tapahtuvaa oppimista sekä kytkemällä koulutusta ja työpaikoilla tapahtuvaa kehittämistoimintaa tiiviimmin yhteen..

Maaseudun uusiin työllisyys- ja palveluhaasteisiin vastaamiseksi ammatillista moniosaaja-koulutusta kehitetään edelleen.

Sektoritutkimuksella edistetään erityyppisten alueiden kehittämistä. Tutkimusten tulosten käyttöä ja hyödyntämistä tehostetaan alueiden kehittämisessä. Sektoritutkimuksen neuvottelukuntaa hyödynnetään alueiden kehittämiseen liittyvän sektoritutkimuksen ja sen hyödyntämisen ohjaamisessa ja kehittämisessä sekä ministeriöiden ja hallinnonalojen välisen yhteistyön vahvistamisessa.

3.1.2. Yritystoiminnan edellytyksiä alueilla parannetaan

Hallitus tehostaa toimia yrittäjyyden edellytysten parantamiseksi ja entistä suotuisamman yritys ympäristön luomiseksi. Erityisesti pk-yritysten teknologiaperustaa, liiketoimintaosaamista ja tuottavuutta vahvistetaan. Lisäksi yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edellytyksiä edistetään. Hallitus jatkaa myös toimia perheyrittäjien toimintaedellytysten parantamiseksi.

Hallitus toteuttaa osana talous- ja elinkeinopolitiikkaa tiiviissä yhteistyössä keskeisten sidosryhmiensä kanssa työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelman. Ohjelmalla tuetaan eri hallinnonalojen toimia yrittäjyysaluuden kohottamiseksi ja yritysten

kasvun esteiden poistamiseksi. Ohjelman avulla edistetään yrittäjyyskoulutusta, lisätään verotuksen kannustavuutta ja kehitetään yrittäjien sosiaaliturvaa. Lisäksi panostetaan innovaatiokyvykkyyttä tukevaan johtamiseen ja liiketoimintaosaamisen. Poliittikaohjelma tukee myös hallituksen tavoitetta innovaatiotoiminnan tulosten tehokkaammasta hyödyntämisestä tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi.

Yrittäjyyspolitiikan keskeisimpänä haasteena Suomessa on löytää keinoja innovatiivisen ja kasvuhakuisen uusyrittäjyyden vahvistamiseksi, olemassa olevien pk-yritysten kasvun kannustimiin sekä markkinoiden dynamiikan ja toimivuuden lisäämiseksi. Keskeisessä asemassa politiikassa on nopeaan kasvuun tähtäävän yritystoiminnan resurssien ja kannustimien sekä yksilöiden yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamisen kehittäminen.

Rahoitusvälineiden ja kehittämisspalveluiden avulla parannetaan yritysten perustamisaktiiviteettia ja kasvun edellytyksiä. Työvoima- ja elinkeinokeskusten palveluja seututasolla vahvistetaan kooten samalla valtion toiminta alueella johdonmukaisiksi kokonaisuuksiksi.

Yrittäjyyden edistämiseksi yrittäjyyskasvatusta monipuolistetaan ja laajennetaan sekä yrittäjyyteen liittyvää koulutusta vahvistetaan. Varsinkin uusien alojen toimintaa alueilla tuetaan elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi. Yrittäjien sukupolvenvaihdoksia ja yritysten omistajanvaihdoksia helpotetaan edelleen.

EU-rahastojen toimenpideohjelmilla tuetaan uuden yrittäjyyden ja yritystoiminnan syntymistä. Toimenpiteet kohdistetaan erityisesti sellaisille toimialoille ja henkilöstöryhmiin, joilla toimintaympäristön ja rakennemuutoksen aiheuttama kehittämis- ja muutostarve on suurin.

Kasvavilla kaupunkiseuduilla edistetään kasvuliiketoimintaa ja -yrittäjyyttä korkeakoulujen, Te -keskusten, seudullisten kehitysyhtiöiden ja yritysten kanssa kaupallistamalla osaamista, etsimällä uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja luomalla yrittäjien välille yhteistyötä

Ulkomaankuljetusten toimivuus ja kohtuuhintaisuus maan eri puolilta varmistetaan. Erityisesti satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen toimivuuteen ja välityskykyyn panostetaan.

Maaseudulla vahvistetaan yrittäjyyttä, uudistetaan palvelusektoria ja kehitetään palvelujen saatavuutta, kasvavia palvelualoja ja kansalaisjärjestöjen toimintaa. Hajautetun energiantuotannon, puuenergian käytön ja lämpöyrittäjyyden edellytyksiä kehitetään. Matkailu- ja virkistyspalveluiden tuotantoa kehitetään edelleen hyödyntäen mm. alueiden vetovoimaista luontoa. Yritysmuotoisten sosiaali- ja terveystalouden palveluiden tarjonnan vahvistamiseksi kehitetään selkeitä pelisääntöjä ja linjauksia.

3.1.3. Alueellisten työmarkkinoiden toimivuutta parannetaan

Alueiden kehityksen kannalta on entistä tärkeämpää, miten työvoiman tarjonta kykenee vastaamaan muuttuvaan työvoiman kysyntään. Työvoiman saatavuus on yhä

enemmän sekä määrällinen että laadullinen ongelma. Ikärakenteen muutos ja työvoiman väheneminen kiristävät työmarkkinoita. Kehitys on erilainen eri alueilla.

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen edellyttää nuorten ikäluokkien korkeaa osaamistasoa sekä aikuisväestön osaamis- ja sivistystason ylläpitämistä ja kehittämistä.

Työvoiman alueellinen saatavuus ja kohtaanto

Julkisten työvoimapalvelujen tasavertainen saatavuus kaikkialla maassa turvataan. Tämä otetaan huomioon työssäkäyntialueiden määrittelyssä.

Työvoiman suuremmalle ammatilliselle ja alueelliselle liikkuvuudelle luodaan edellytykset. Osaavaa työvoimaa rekrytoidaan koko maan alueelta. Tässä tarkoituksessa kehitetään toimivia yhteistyömuotoja ja verkostoja työmarkkinaosapuolten, työvoimaviranomaisten ja koulutusjärjestelmien välille sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.

Työnantajille suunnataan julkisessa työvoimapalvelussa aikaisempaa tehokkaampia työvoiman hankinta- ja kehittämispalveluja sekä henkilöstön vähennystilanteisiin liittyviä palveluita. Työn ja tekijän kohtaamista edistetään kehittämällä uusia toimintamalleja, joilla voidaan yhdistää räätälöidysti sirpaleisia työmahdollisuuksia työntekijälle.

Tutkitaan mahdollisuuksia työn siirtämiseen keskuksista muille alueille ja etätöiden edellytysten vahvistamiseksi.

Koulutusta kehitetään siten, että se antaa myös jatkossa vankan osaamis pohjan, jota voidaan hyödyntää työelämän muuttuvissa olosuhteissa. Koulutuksesta valmistumista nopeutetaan ja ilman ammatillista koulutusta jäävien osuutta vähennetään.

Maassa jo olevan ulkomaisen työvoiman käyttöä helpotetaan mm. säädöksiensä tarkistuksilla ja työhön osallistumisastetta nostetaan tehokkaalla koulutuksella. Ulkomaa-laisten opiskelijoiden osaamista hyödynnetään entistä paremmin ja heidän maahan jäämistään helpotetaan.

Työperäistä maahanmuuttoa edistetään alueiden ja niiden yritysten tunnistamien tarpeiden pohjalta. Työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi eri toimijoiden yhteistyöllä tehdään toimintastrategiaa erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muilla työvoimapulasta kärsivillä alueilla. Huomiota kiinnitetään myös kokonaisvaltaisen kotouttamisen kehittämiseen ja monikulttuurisuuden edistämiseen.

Työelämän kehittäminen

Työelämän ja työorganisaatioiden kehittämisen asiantuntijapalveluja kehitetään ja niiden saatavuus turvataan kaikilla alueilla. Palvelujen tarve ja muoto arvioidaan kunkin alueen elinkeinorakenteen pohjalta.

Työelämän ohjelmallinen kehittäminen alueellistetaan ja kytketään TE -keskusten työnantajille suunnattuihin palveluihin. Julkinen työvoimapalvelu ohjaa työnantaja-

asiakkaitaan tarvittaessa näiden kehittämishankkeiden ja muiden työelämän kehittämisasiantuntijoiden tarjoamien palvelujen piiriin

3.1.4 Aktiivisella tietoyhteiskuntapolitiikalla lisätään alueiden kilpailukykyä ja alueellista tasa-arvoa

Osana tietoyhteiskuntapolitiikkaa edistetään nopeiden ja edistyksellisten tietoliikenneyhteyksien ja -palveluiden tarjontaa koko maassa. Tavoitteena on, että laajakaistapalvelut ovat jokaisen talouden ja yrityksen ulottuvilla. Nopeiden tietoliikenneyhteyksien saatavuutta erityisesti haja-asutusalueilla parannetaan ottamalla käyttöön nopeasti ja kattavasti uusia langattomia teknologioita. Erityisesti haja-asutusalueiden laajakais-
tayhteyksiä varten rakennettava @450 -verkko valmistuu vuoden 2009 alussa. Se on ensisijaisesti tarkoitettu varmistamaan haja-asutusalueiden laajakaistayhteyksien kattavuus.

Tietoyhteiskuntapolitiikassa kiinnitetään huomiota julkisten palvelujen uudistamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa hyväksikäyttämällä. Toteutetaan sähköisiä palveluja ja perustetaan yhteispalvelupisteitä palvelujen saatavuuden turvaamiseksi alueilla. Toiminnalla edesautetaan kuntien palvelurakenteen uudistamista

Kirjastojen kehittämissuunnan 2006 - 2010 mukaisesti seudullista ja maakunnallista yhteistyötä kirjastopalveluiden järjestämisestä kehitetään tukemalla nopeiden tietoliikenneyhteyksien saamista, sähköisen asioinnin ja sähköisten palveluiden käytön opastuksen edellytyksiä kirjastoissa. Tavoitteena on kirjastojen monipuolisten ja laadukkaiden palveluiden tuottaminen ja saatavuus. Yleisistä kirjastoista kehitetään kansalaisten kulttuuri-, tieto- ja tietoyhteiskuntakeskuksia. Tämän varmistamiseksi yleisten kirjastojen teknistä infrastruktuuria ajan tasaistetaan ja asiakkaiden opastus turvataan etenkin haja-asutusalueilla ja taajamien reuna-alueilla.

3.2. Alueiden elinvoimaisuuden vahvistaminen ja alueiden kehityserojen pienentäminen

3.2.1. Monikeskuksisen aluerakenteen vahvistaminen

Maakunnan liitoilla on päävastuu aluekehittämisestä omalla alueellaan. Jokaisessa maakunnassa on oltava vähintään yksi kaupunkiseutu, joka tarjoaa kilpailukykyisen sijaintipaikan erityyppisille yrityksille ja monipuoliset paikalliset työmarkkinat erilaisen koulutuksen saaneille ja eri-ikäisille ihmisille. Lisäksi maakunnissa on oltava hyvin menestyviä pienempiä keskuksia ja maaseutualueita, joiden yritykset ovat tehokkaasti verkottuneet sekä maakunnan sisällä että sen ulkopuolelle. Helsingin metropoli-
alueella on erityisrooli koko maan kehittämisessä..

Monikeskuksista aluerakennetta vahvistetaan. Se rakentuu erikokoisista kaupungeista ja vahvoista kaupunkiseuduista muodostuvan kaupunkiverkon varaan. Kattavan kaupunkiverkon vahvistaminen mahdollistaa monipuolisten palvelujen ja työpaikkojen tarjonnan myös ympäröivän maaseudun asukkaille.

Laajan pääkaupunkiseudun kilpailukyvyn kehittämiseksi ja vahvistamiseksi valmistellaan metropolipolitiikkaa alueen kaupunkien, valtion, koulutus- ja tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän kumppanuudella.

Kaupunkiseutujen ja maaseudun seutujen strategista kehittämisotetta vahvistetaan kansallisilla kehittämisohjelmilla siten, että kaikki seudut laativat omat innovaatio-, työllisyys- ja elinkeinostrategiat valtion, maakunnan liiton ja seutujen kumppanuudella. Strategioiden toteuttamiseksi seutujen ja valtion elinkeino- ja työllisyyspalvelut arvioidaan ja sovitetaan tehokkaasti yhteen.

3.2.2 Alueellisten erojen pienentäminen ja alueellisen koheesion vahvistaminen

Suomessa maakuntien välillä on suuret erot väestörakenteessa, elinkeinotoiminnassa, rakenteissa ja ympäristön ominaispiirteissä. Aluekehittämisessä alueiden erilaisten vahvuuksien hyödyntäminen ja tukeminen on keskeinen lähestymistapa. Tällä periaatteella voimavaroja suunnataan entistä enemmän erityisesti heikoimpien alueiden elinkeinotoiminnan perustan vahvistamiseen, palvelumallien kehittämiseen ja alueiden tarpeita vastaavan infrastruktuurin rakentamiseen.

Maakuntien sisällä erityyppisten seutujen kehitys tapahtuu eritahtisena. Keskuskaupungit ympäröivine alueineen kehittyvät usein myönteisemmin kuin muut seudut. Harvaan asuttujen ja kaupunkiseutujen vaikutusalueiden ulkopuolella olevien seutujen talous ja työllisyys jää monesti jälkeen yleisestä kehityksestä. Keskuskaupungit ympäröivine alueineen toimivat alueen kehityksen tärkeänä veturina ja voimavarana, johon maakunnan seudut voivat tukeutua. Alueiden sisäisen koheesion, vuorovaikutuksen ja verkottumisen luominen otetaan maakuntien aluekehittämistyön selkeäksi painopiste-alueeksi.

Maakuntastrategioissa otetaan erityiseksi prioriteetiksi harvaan asuttujen ja kaupunkiseutujen vaikutusalueiden ulkopuolella olevien seutujen kehitysedellytysten tunnistaminen ja vahvistaminen mm. verkostoitumista tiivistämällä. Alueiden tehokas kehittäminen edellyttää, että alueet tunnistavat vahvuutensa ja suunnittelevat kehittämisstrategiansa tältä pohjalta. Maakuntaohjelmiin sisältyvät kehittämisstrategiat valmistellaan tunnistuen erilaiset seudut ja käyttäen hyväksi niiden valmistelemissä innovaatio-, elinkeino- ja työllisyysstrategioita. Strategioilla vahvistetaan maakunnan sisäistä eheyttä ja maakuntakeskuksen ja muiden seutujen vuorovaikutusta.

Kansallisella aluekehittämisen ohjelmatyöllä vahvistetaan sekä alueiden sisäistä koheesiota ja vuorovaikutusta että luodaan mahdollisuuksia alueiden toimijoiden verkottumiseen ylimaakunnallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Alueellista koheesiota ja yhdyskuntarakenteen eheyttä vahvistetaan tiivistämällä entisestään maakuntakaavoituksen ja maakuntien kehittämisen yhteyttä.

3.2.3 Sosiaalisten erojen tasoittaminen

Syrjäytymisen ja marginalisoitumisen kysymykset ovat edelleen haasteena alueiden kehittämisessä sekä kaupunkien sisällä että harvaan asutulla maaseudulla. Erityisesti nuorison ja lasten hyvinvointiin kiinnitetään huomiota varhaisella puuttumisella on-

gelmiin ja ennaltaehkäisevällä toiminnalla Aktiivista yhteiskunnallista osallisuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa vahvistetaan edelleen. Asukasyhdistystoiminnan ja toimintaryhmyön kaltaista toimintaa kehitetään myös kaupungeissa.

Sosiaalinen ja kulttuurinen toimintaympäristö alueilla muuttuu ja ihmisten yksilölliset elämänpolut ja elämäntyylit moninaistuvat. Yhteiskunnan monimuotoisuus ja monikulttuurisuus alueilla lisääntyvät. Väestörakenteen alueellinen kehitys asettaa uusia vaatimuksia erilaisten palvelujen tasa-arvoisen saatavuuden turvaamiselle erityisesti vähemmistöjen osalta. Kansalaisten peruspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi on ryhdytty muun muassa palvelurakenteen muutoksiin ja kuntaliitoksiin Paras - hankkeen myötä.

3.2.4 Liikennepalvelut ja yhteydet

Tuloksellinen aluekehitys edellyttää kaikkien alueiden saavutettavuuden turvaamista liikennepalveluilla sekä liikenne- ja viestintäyhteyksillä. Eräänä keskeisenä painopisteenä on tukea maamme kaikilla alueilla sujuvaa asiointiliikennettä.

Varmistetaan, että alueiden välillä on tarjolla nopeat, turvalliset ja luotettavat liikenneverkot ja joukkoliikenneyhteydet, joilla tuetaan alueiden kehittymismahdollisuuksia. Liikenteen ostoilla varmistetaan peruspalvelutason toteutumista. Merkittävimpiä yhteyksiä alueilta pääkaupunkiseudulle ja alueiden välillä kehitetään.

Liikennejärjestelmää kehitetään yhdessä kaupunkiseutujen kanssa siten, että parannetaan kevyen liikenteen ja joukkoliikenteen mahdollisuuksia, liikenneturvallisuutta ja liikkumisen hallintaa. Suurilla kaupunkiseuduilla edistetään raideliikenteeseen perustuvia ratkaisuja. Tämä edellyttää kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen tiivistymistä. Taajamissa ja maaseudulla kohennetaan kevyen liikenteen edellytyksiä ja koulumatkojen turvallisuutta.

Liikenne- ja tietoliikennepalveluilla mahdollistetaan elinkeinoelämän ja väestön perustoiminnot maan eri alueilla. Palvelujen suunnittelussa otetaan huomioon alueelliset erityispiirteet. Palvelujen tarjonnassa edellytetään myös alueiden omaa panostusta. Elinkeinoelämän ja asumisen kannalta merkityksellinen alempi tieverkko pidetään liikennöitävässä kunnossa. Yksitysteiden tieisännöintiä kehitetään edelleen. Saaristoliikenteen lauttojen ja yhteysalusten palvelut turvataan vähintään nykytasolla.

Tehokkaiden, nopeiden ja varmojen tietoliikenneyhteyksien ja -palveluiden kehittämistä ja rakentamista edistetään koko maassa. Hallitusohjelman mukaisesti jatketaan laajakaistayhteyksien ja -palveluiden tarjonnan edistämistä kotitalouksille, oppilaitoksille ja yrityksille myös harvaan asutuilla alueilla. Yhdessä teleyritysten kanssa selvitetään ne lainsäädännölliset ja muut hallinnolliset keinot, joita toimeenpanemalla tavoitteet saavutetaan mahdollisimman hyvin ja tehokkaasti. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää olemassa olevien ja uusien langallisten ja langattomien verkkojen kehittämistä ja reilua kilpailuympäristöä teleyrityksille.

3.2.5 Alueiden vetovoimatekijät

Hyvinvointi

Yhteiskunnassa jo tapahtuneet muutokset ja erityisesti edessä olevat väestömuutokset, alueellisten erojen kasvaminen ja työvoiman tarjonnan supistuminen edellyttävät merkittäviä muutoksia koko sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään. Näitä toteutetaan kunta- ja palvelurakenneuudistuksessa. Paras -hankkeen uudistukset ovat tärkeä väylä monien nyt valmisteilla olevan kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelman tavoitteiden toteuttamisessa.

Hallitusohjelman pohjalta on jo käynnistetty perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyötä tiivistävä uudistamishanke; kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon yhdistäminen. Perusterveydenhuoltoa on tarkoitettu vahvistaa siten, että terveyskeskus on koko väestön peruspalvelu, jolla on asiantuntijarooli paikallisessa ja alueellisessa hyvinvointipolitiikassa. Terveyskeskusten monipuolista kehittämistyötä tuetaan verkottamalla terveyskeskuksia alueellisesti ja kokoamalla valtakunnallisesti perusterveydenhuollon asiantuntijatukea.

Sosiaalipalvelujen alueellisesta kehittämisestä vastaavat sosiaalialan osaamiskeskukset, joiden toimialueet ovat maakuntapohjaisia ja kattavat kaikki kunnat. Sosiaalialan osaamiskeskusten tavoitteena on toimivan ja pysyvän yhteistyörakenteen luominen koko maassa tutkimus- ja opetustoiminnan ja kuntien käytännön työn välille. Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnalla edistetään sosiaalialan perus- ja erityisosaamista sekä vahvistetaan sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen saatavuutta. Sosiaalialan osaamiskeskuksia kehitetään erityisesti tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnassa.

Ympäristö

Alueiden kehittämisessä kiinnitetään huomiota elinympäristön korkeaan laatuun alueiden olennaisena vetovoimatekijänä yritysten sijaintipäätöksissä ja niille tärkeiden osajien asumispaikan valinnassa. Tavoitteena on kansalaisten hyvinvointia tukevan, laadukkaan ympäristön luonti ja siitä huolehtiminen. Riittävä ja monipuolinen asuntotarjonta turvataan kasvavilla kaupunkiseuduilla ja eri alueiden luontoa ja luonnonvarojta pyritään säilyttämään ja hyödyntämään kestäväällä tavalla.

Ympäristön houkuttelevuus on erityisen tärkeää luovuuteen ja innovointiin perustuville yrityksille. Yhdyskuntien toimivuus, kuten sujuva ja ilmastonmuutosta hillitsevä liikennejärjestelmä sekä kysyntää vastaava asuntotarjonta ovat elintärkeitä edellytyksiä elinkeinojen toimivuudelle ja väestön hyvinvoinnille.

Kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajan palvelut

Kulttuurisektorin merkitys korostuu yhä enemmän paikallistalouden kilpailutekijänä ja sen vaikuttavuus heijastuu muun muassa alueiden luovuuteen ja innovatiivisuuteen, jotka ovat keskeisiä kilpailukyvyyn elementtejä. Kulttuuri on ymmärrettävä sosiaalise-

na pääomana ja sillä on yhteisöllisyyttä lujittava ja syrjäytymistä ehkäisevä merkitys. Kulttuurialan merkitys on kasvussa myös talouden ja työllisyyden kehityksessä. Kulttuurialaa vahvistetaan osana strategista aluekehitystyötä.

Osana kansalaisten yleisen hyvinvoinnin kehittämistä turvataan hyvinvointi-, liikunta-, kulttuuri- ja nuorisopalveluiden saatavuus koko maassa.

3.3. Alueellisten erityishaasteiden ratkaiseminen

Alueellisia erityishaasteita ovat rajatuille alueille kohdistuvat erityiset kehittymisen ongelmat, kuten esimerkiksi äkilliset rakennemuutokset tai pitkään jatkuva taantuva kehitys alueella, poikkeuksellisen suuri työttömyys tai työvoimapula alueella. Haasteisiin vastataan räätälöidyin ja alueille kohdennetuin erityistoimenpitein, alueiden omaa toimintaa tukien ja kehittäen.

3.3.1. Rakennemuutosten ennakointi ja hallinta

Globalisaatio ja tuotantorakenteen muutokset aiheuttavat eriävää kehitystä alueilla ja myös äkillisiä uhkatilanteita merkittävän toimialan vähentäessä tai jopa kokonaan lopettaessa tuotannon alueella. Riskit vaihtelevat alueittain. Tilanteisiin varaudutaan ennakolta siten, että työvoimapalvelulle luodaan valmius käynnistää viivytyksettä tarvittavat muutosturvapalvelut yhteistyössä muiden alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. Palveluilla varmistetaan mahdollisimman nopea siirtyminen työstä työhön. Tämä edellyttää oman työmarkkina-alueen työvoiman kysynnän hyvää tuntemusta ja tarvittaessa valmiutta osoittaa vapautunutta työvoimaa alueille, joilla sopivaa kysyntää.

Äkillisten rakennemuutosten hoidon mallia kehitetään edelleen. Ongelmien välitöntä hoitoa varten varataan vuosittain valtion talousarvioon kansallista rahoitusta ja rakennerahastojen toimeenpano-ohjelmien rahoitusta työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle, jolloin päätöksenteko rahojen suuntaamisesta on nopeaa ja joustavaa. Lisäksi Euroopan globalisaatiorahaston tarjoamia mahdollisuuksia käytetään tehokkaasti hyväksi äkillisissä rakennemuutoksissa.

3.3.2. Muuttovoitto- ja muuttotappioalueet

Maan sisällä muutto suuntautuu edelleen harvaan asutulta maaseudulta ja pienistä kaupunkiseuduista kasvaville kaupunkiseuduille.

Muuttotappioalueilla turvataan peruspalvelut. Työvoiman saannin turvaamiseksi sosiaaliturvamaksun alentamiskokeilua jatketaan ja ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen annetaan tukea yksinyrittäjille. Yhteishankintana yritysten kanssa toteutettavaa työvoimapolitiittista koulutusta lisätään, toisen asteen koulutuksen laatu turvataan, työperäistä muuttota edistetään ja venäjän kielen koulutusta lisätään sekä kolmannen sektorin toimintaedellytyksiä parannetaan.

Väestöä vastaanottavilla alueilla turvataan seutujen kuntien ja valtion kumppanuudella maan, asuntojen ja peruspalvelujen kohtuuhintainen tarjonta. Erityisesti Helsingin

seudulla tehostetaan alueen yhdyskuntarakenteen hallintaa, varmistetaan riittävä asunto- ja tonttitarjonta, edistetään maahanmuuttajien kotoutumista sekä huolehditaan olemassa olevien asuntoalueiden sosiaalisesta tasapainosta.

Työssäkäyntialueet ovat viime vuosina laajentuneet ja työssäkäynti yhä enemmän kaksisuuntaistunut. Työpaikkoja on syntynyt aikaisempaa enemmän työssäkäyntialueen keskuskaupunkien ulkopuolelle. Näin työssäkäynti ei kohdistu enää pelkästään keskuksiin, vaan usein myös keskuksista ympäröiville alueille. Muutoksen vaikutukset selvitetään ja arvioidaan. Tulosten pohjalta valmistellaan mahdolliset politiikkasuositukset ja toimenpide-ehdotukset.

Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema

Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutut alueet ovat aluekehittämisessä keskeinen kehittämiskohde. Itä- ja Pohjois-Suomessa kohdistetaan kansallisia erityistoimia ja EU-ohjelmien voimavaroja erityisesti väestöään menettävien alueiden elinkeinotoiminnan perustan vahvistamiseen sekä osaavan työvoiman saannin ja palveluiden saatavuuden turvaamiseen.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten ja seudullisten kehitysyhtiöiden yhteistyöllä selvitetään kasvuliiketoiminta ja potentiaalinen yrittäjyys Itä- ja Pohjois-Suomessa. Selvityksen pohjalta luodaan välineitä niiden edistämiseksi.

3.3.3. Harvaanasutut maaseutualueet ja saaristo

Maaseudun tasapainoinen kehittäminen edellyttää huomion kiinnittämistä harvaan asutun ja ydinmaaseudun kehitysedellytyksiin, jotta alueet eivät jää jälkeen koko maan kehityksestä.

Keskeisiä strategisia painopisteitä ovat elinkeinojen ja yritysten kehittäminen ja kilpailukyvyyn vahvistaminen, osaamisen tason nostaminen, peruspalvelujen ja asumismahdollisuuksien parantaminen sekä maaseudun toimintarakenteiden vahvistaminen. Monipalvelupisteiden toimintaedellytyksiä parannetaan, yhteispalvelupisteitä perustetaan ja maaseudulla toimivista tutkimus-, koulutus- ja neuvontapalveluista kootaan verkostoina toimivia maaseutuelinkeinojen osaamiskeskittyviä.

Kuntien yhdistymistä tuetaan edelleen ja yhdistymisten toteutuessa vahvistetaan niiden sisäistä koheesiota ja paikallista kehitystyötä, käyttämällä hankevaroja tehokkaasti sekä voimistamalla toimintaryhmytyötä. Toimintaryhmien työtä koskevat tavoitteet sisällytetään maakuntaohjelmien maaseutuosiioihin.

Maaseutupoliittisen erityisohjelman 2007–2010 edellyttämä harvaan asutun maaseudun toimenpideohjelma valmistuu talvella 2008.

Vesihuollossa vahvistetaan alueellista yhteistyötä ja erityistilanteisiin varautumista. Maaseudun vesihuoltoa parannetaan. Vesistöjen hoidossa turvataan veden hyvä laatu ja tulvariskien hallinta myös poikkeuksellisissa vesitilanteissa.

Energian tuotannossa suositaan pienimuotoista hajautettua uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaa tuotantoa.

Saaristo-, vesistö- ja rannikkoalueiden kehittämistä tuetaan saaristolain tavoitteiden mukaisesti. Peruspalvelujen saatavuus saaristossa turvataan kehittämällä sähköisiä ja liikkuvia palveluja. Meriklusterin toimintaedellytyksiä vahvistetaan ja saaristo- ja vesistömatkailua kehitetään eurooppalaiseksi vetovoimatekijäksi voimistamalla tuotekehitystä ja markkinointia. Lisäksi saariston informaatiotekniikkaan perustuvaa yritystoimintaa kehitetään turvaamalla saariston toimivat laajakaistayhteydet.

Kalataloutta sopeutetaan muuttuvaan toimintaympäristöön hyödyntämällä kalatalouden rakenneohjelmaa ja uusien kalatalousryhmien työtä. Valtion työpaikat saaristossa pyritään turvaamaan huomioimalla informaatiotekniikan ja työnjaon kehittämisen tarjoamat uudet mahdollisuudet.

Vapaa-ajan asuntojen muuttamista vakinaisiksi helpotetaan kehittämällä rakentamisen ohjausta. Vapaa-ajan asumiseen liittyvää yritystoimintaa hyödynnetään nykyistä tehokkaammin. .

3.3.4 Venäjä ja Itämeri -politiikka

Venäjän talouden kasvu ja Itämeren alueen dynaaminen kehittyminen tarjoavat uusia mahdollisuuksia Suomen alueille. Suomalaisten osapuolten osallistumista Itämeren alueen tiivistyvään yhteistyöhön tuetaan mm. EU:n alueellisen yhteistyön ohjelmilla. Näillä ohjelmilla on keskeinen merkitys, kun Itämeren alueen yhteistyötä pyritään toteuttamaan käytännön toimenpiteinä. Itämeren huonon tilan vuoksi ympäristöä parantavilla toimilla on ohjelmatyössä erityinen painoarvo. Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:n Itämeri-politiikan muotoiluun. Lisäksi Suomi toimii aktiivisesti EU:n Venäjä-politiikan muotoilussa ja toteutuksessa.

Venäjä ja Itämeri -politiikassa huomioidaan Barentsin alueen kehittyminen ja arvioidaan tarvetta luoda Suomelle myös oma Barents-politiikka ja -ohjelma. ENPI CBC -ohjelmilla luodaan perustaa Suomen ja Venäjän raja-alueiden yhteistyön tiivistämiselle. Ohjelmatyö sovitetaan yhteen Suomen lähialueyhteistyön kanssa.

Pohjoismaisessa rajoja ylittävässä yhteistyössä hyödynnetään nykyisiä rahoitusmekanismeja ja -laitoksia.

4. Aluekehittämisjärjestelmän vahvistaminen ja aluekehittämisen voimavarat

4.1 Tavoitepäättöksen ohjausvaikutus sektorien politiikkaan ja maakuntien kehittämiseen

Valtioneuvoston tavoitepäättöksen ohjausvaikutusta ministeriöiden ja maakuntien aluekehittämistyöhön vahvistetaan. Tulevan aluepolitiikan ja EU:n koheesio-politiikan valmistelun pohjaksi uudistetaan työ- ja elinkeinoministeriön johdolla alueiden kehittämisen pitkän aikavälin strategia vuoteen 2020.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on vastuu aluepolitiikan kehittämisestä ja keskeisiltä osin myös toteuttamisesta Suomessa. Ministeriö luo tiiviin yhteistyön muiden ministeriöiden ja alueiden kanssa aluekehittämisessä.

Ministeriöiden omat hallinnonalojen aluestrategiat laaditaan tai päivitetään vuoden 2008 loppuun mennessä. Niiden yhteyttä hallinnonalojen muuhun suunnitteluun vahvistetaan. Pidemmällä tähtäimellä tavoitteena on, että aluestrategia sisältyy hallinnonalojen normaaleihin suunnitteluasiakirjoihin. Työ- ja elinkeinoministeriössä käynnistetään perusteellinen ministeriön substanssialojen ja aluekehittämisen synergiamahdollisuudet kartoittava strategiatyö ja laaditaan strategian toteuttamisen toimenpideohjelma.

Alueviranomaisten tulossopimus- sekä maakunnan liittojen toteuttamissuunnitelma-neuvottelut yhdistetään hallitusohjelman linjauksen mukaisesti.

Toteuttamissuunnitelmien vaikuttavuutta ministeriöiden talousarvioprosessiin parannetaan, mikä parantaa alueiden mahdollisuuksia rahoituksen suuntaamisessa. Toteuttamissuunnitelmissa ja alueviranomaisten tulosneuvotteluissa tarkastelun painopistettä siirretään koskemaan koko kehyskautta.

Koheesiopolitiikan uudistamisen valmistelu on jo aloitettu EU:ssa. Valmistelussa muodostetaan aikaisempaa selvempi kytkentä kansalliseen politiikkaan. Kansalliset linjaukset tehdään laajassa yhteistyössä.

4.2 Ohjelmarakenteen yksinkertaistaminen ja uudistaminen

Aluepoliittista ohjelmakokonaisuutta yksinkertaistetaan ja uudistetaan. Laaditaan alueellisen kilpailukyvyn kehittämisohjelma, jolla kansallista ohjelmatyötä ja -politiikkaa kootaan yhteen seudullisiin ja maakunnallisiin strategioihin ja monimuotoisiin verkostoihin perustuen ja päällekkäisyyksiä poistaen.

Maakuntaohjelmien roolia kansallisen aluekehittämistavoitteiden toteuttajina sekä alueellista ohjelmatyötä kokoavina asiakirjoina vahvistetaan. Ohjelmissa määritellään alueelliset tavoitteet Lissabonin strategian toteuttamiseksi

Maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) roolia alueen kehittämisstrategian ja kehittämispolitiikan koordinoijana vahvistetaan.

Kansalliset aluekehittämisen tavoitteet ja rakennerahastostrategia ovat pohjana Suomessa toteutettavassa EU:n aluepolitiikassa. Rakennerahastojen alueellisten toimenpiteiden käyttöä kansallisten alueiden kehittämisen tavoitteiden toteuttajina tehostetaan.

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman ja EU-ohjelmiin liittyvän maakunnan yhteistyöasiakirjan valmistelu yhdistetään ja niiden hyväksymismenettelyt yhtenäistetään.

Arvioidaan rakennerahastoneuvottelukunnan yhdistämistä alueiden kehittämisen neuvottelukuntaan, jonka mandaattia muutettaisiin vastaavasti.

Suomen maaseutupolitiikkaa suunnataan maaseutupolitiikan kokonaisohjelmalla, valtioneuvoston maaseutupoliittisella erityisohjelmalla ja luomalla edellytyksiä maaseudun teemaryhmien työlle. Maaseutupolitiikassa on rakennettu toimijoiden verkosto kylistä kansainvälisiin järjestöihin asti. Lähivuosina maaseutupolitiikan ja aluepolitiikan integraatiota lisätään kehittämällä toimivia ohjelmavälineitä ja lisäämällä maaseutu- ja aluepolitiikan toteuttajien yhteistyötä.

Maaseudun kehittämistoimia toteutetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalla, joka, pohjautuu kansalliseen strategiaan sekä alueellisiin ja paikallisiin suunnitelmiin. Ohjelman rahoituksesta suurin osa kohdentuu maatalouden ympäristötoimiin ja epäsuotuisten alueiden tukeen. Ohjelman alueelliset toimet tukevat maaseudun kilpailukyvyyn kehittämistä, yrityksiä, yrittäjyyden edellytyksiä, innovaatiojärjestelmiä sekä maaseutuasumisen ja palvelujen kehittämistä. Ohjelma varmistaa myös paikallisten toimintaryhmien toiminnan.

4.3 Aluehallinto ja aluejaot

Hallintoa uudistetaan ja kansanvaltaistetaan hallitusohjelman mukaisesti aluehallinnon uudistamishankkeella. Tavoitteena on kansalais- ja asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja tuloksellisesti toimiva aluehallinto.

Työnjakojen selkeyttämiseksi tavoitteena on koota lupa-, valvonta- ja oikeusturvatehtäviä yhteen osana nykymuotoisen lääninhallinnon tehtävien uudelleen organisointia. Kehittämispoliittista toimivaltaa siirretään kansanvaltaiseen ohjaukseen ja selvitetään aluekehittämisen voimavarojen kokoamista valtion talousarviossa maakunnittain ja ministeriöittäin yhdelle momentille ja niiden päättämisen siirtämistä alueille. Alueellisia kehittämistehtäviä ja aluekehittämisen voimavaroihin liittyvää päätösvaltaa kootaan maakuntien liitoille toimivaksi aluekehittämisen kokonaisuudeksi. Samalla arvioidaan maakuntaliittojen nykyisiä tehtäviä.

Aluejakoja pyritään yhtenäistämään, tavoitteena on niiden muodostuminen toiminnallisesti tarkoituksenmukaisiksi. Alueviranomaisten määrää vähennetään merkittävästi tavoitteena selkeisiin tehtäväkokonaisuuksiin perustuva aluehallinnon organisointi. Lisäksi ohjausjärjestelmiä kehitetään niin, että valtion aluehallinnon ohjaus muodostaa toimivan kokonaisuuden suhteessa keskushallintoon ja paikallishallintoon.

Keskushallinnon ja aluehallinnon välistä työnjakoa kehitetään siirtämällä toimeenpanotehtäviä ja muut kuin valtakunnalliset kehittämistehtävät alue- ja paikallishallinnolle. Tällä parannetaan hallinnon laatua ja tehokkuutta, asiakaslähtöisyyttä sekä maan eri osien olosuhteiden tuntemista.

Kuntarakenteen muutos aiheuttaa tarpeen arvioida seutukuntajakoa. Tarpeelliset seutukuntajaon muutokset valmistellaan siten, että ne voivat tulla voimaan vuoden 2010 alusta.

4.4 Alueellisen rahoituksen määrittäminen

Parannetaan mahdollisuuksia arvioida valtion talousarvion määrärahojen alueellista jakautumista. Tällä arvioinnilla tuetaan valtioneuvoston päätöksentekoa ja annetaan eduskunnalle tietoa resurssien alueellisesta jaosta. Tavoitteena on vahvistaa alueiden vaikutusmahdollisuuksia rahoituksen määrään ja suuntaamiseen.

Kunkin talousarviovuoden alussa ministeriöt esittelevät samassa valtioneuvoston yleisistunnossa valtioneuvoston ohjesäännön 4 §:n 3 kohdan ja alueiden kehittämislain 10 a §:n mukaisesti alueellisesti jaettavat määrärahat. Työ- ja elinkeinoministeriö ilmoittaa ministeriöille yhteisen esittelypäivän ja kokoaa esittelylistojen luonnosten perusteella yhteenvedon eri alueille suuntautuvista määrärahoista.

Näiden yhdessä istunnossa päätettävien alueellisten määrärahojen lisäksi talousarviossa on kohteittain osoitettuja määrärahoja, jotka alueittaisesta suuntautumisesta tehdään yhteenveto erikseen. Talousarvion alueellisen toteutumisen kokonaiskuvan saamiseksi tehdään vuosittain selvitys myös talousarvion laskennallisin perustein alueille kohdistuvista määrärahoista.

4.5 Valtion toimintojen alueellistaminen

Valtion hallinnon työpaikkojen alueellistamista jatketaan hallitusohjelman mukaisesti aiempaa tasaisemmin maan eri osiin. Keskushallintoa uudistettaessa otetaan huomioon alueellistamismahdollisuudet. Alueellistamisen tavoitteena on 4 000 - 8 000 työpaikan sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle päätöksinä vuoteen 2011 ja toteutuneina vuoteen 2015 mennessä.

Arvioidaan valtion tuottavuusohjelman alueelliset vaikutukset.

4.6 Ennakointi ja arviointi

Selvitetään miten eri välineet ja ohjelmat kokonaisuutena vaikuttavat alueiden kehittämiseen ja kehitykseen. Selvityksen perusteella annetaan suositukset kokonaisvaltaisen aluepolitiikan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointijärjestelmäksi sekä vakiintuneiksi tunnusluvuiksi ja mittareiksi aluekehityksen seurantaan. Järjestelmän avulla selvennetään ohjelmien välistä työnjakoa ja se antaa aineksia ohjelmien päällekkäisyyksien poistamiselle ja ohjelmien vähentämiselle.

Ennakointi-, tutkimus- ja analyysitietoja tuotetaan monen eri organisaation toimesta. Kokonaiskuva eri tiedoista on puutteellista eikä analysointia ja johtopäätöksiä eri lähteistä tehdä yhteisesti. Osin tästä johtuen tietojen hyödyntäminen on myös puutteellista. Tilanteen parantamiseksi verkostoitunutta kansallista, alueellista ja seudullista ”tietämyksen hallinnan” yhteistyötä vahvistetaan.

Työvoima- ja koulutustarpeiden arviointia ja ennakointia tehostetaan. Ennakointiverkostoa vahvistetaan sekä keskushallinnossa että aluetasolla. Tiedon ajantasaisuutta ja tarkkuutta parannetaan.

5. Tarvittavat säädösmuutokset

Alueiden kehittämisen lainsäädännön uudistaminen

Alueiden kehittämislain ja rakennerahastolain päällekkäisyydet poistetaan. Alueelliseen kehittämiseen liittyvän lainsäädännön uudistamishanke käynnistetään.

Rahoituslain valmistelu

Arvioidaan mahdollisuudet koota erillisten yritys- ja aluekehittämistä koskevien rahoitusvälineiden säännökset yhteen lakiin.

6. Päätöksen vaikutukset

6.1 Taloudelliset vaikutukset

Valtioneuvoston päätöksellä ei ole välittömiä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Tavoitteita toteutetaan valtiontalouden kehysten ja talousarvioiden puitteissa. Valtion aluekehitystoimia varten osoitetaan eri hallinnonaloilla määrärahat valtion talousarviossa. Ennen kaikkea parannetaan käytössä olevien voimavarojen tehokasta kohdentamista kaikilla hallinnonaloilla toimenpiteiden vaikuttavuuden ja tuottavuuden parantamiseksi.

Päätöksen tavoitteena on alueiden kilpailukyvyyn ja taloudellisen kasvun vahvistaminen. Nykyistä tasapainoisempi alueellinen kasvu edistää parhaiten kokonaistaloudellista kasvua tuotannontekijöiden optimaalisemman käytön kautta. Tuotannon, työllisyyden ja aluerakenteen tasapainon paraneminen vahvistaa myös valtion- ja kunnallistaloutta.

6.2 Organisaatiovaikutukset

Päätöksen tavoitteiden toteuttamisella vahvistetaan valtion aluehallintoa ja maakuntien liittojen asemaa. Sillä myös yhtenäistetään aluejakoja sekä selkeytetään valtion aluehallintoviranomaisten välistä työnjakoa ja valtion aluehallintoviranomaisten ja maakunnan liittojen välistä työnjakoa.

Ohjausjärjestelmien kehittämällä valtion aluehallinnon ohjauksesta muodostetaan aikaisempaa toimivampi kokonaisuus suhteessa keskushallintoon ja paikallishallintoon.

Keskushallinnon ja aluehallinnon välistä työnjakoa kehitetään siirtämällä toimeenpanotehtäviä ja muut kuin valtakunnalliset kehittämistehtävät alue- ja paikallishallinnolle. Aluehallinnon tehtäviä on tarkoitus lisätä myös keskushallinnon toimintojen alueellistamisella.

Päätöksen mukaan valtion alueviranomaisten tulossopimus- sekä maakunnan liittojen toteuttamissuunnitelmaneuvoittelut yhdistetään. Säännöllisesti toistuvan neuvottelumenettelyn avulla vahvistetaan maakuntaohjelmien strategista sisältöä ja ohjausvaikutusta sektoreiden toimenpiteisiin ja rahoitukseen suuntaamiseen.

Päätöksellä selkeytetään ja vahvistetaan sekä valtakunnallisten alueiden kehittämisen tavoitteiden että maakuntien kehittämisen tavoitteiden huomioon ottamista keskeisten ministeriöiden hallinnonalojen suunnittelussa.

Päätöksellä parannetaan mahdollisuuksia arvioida valtion talousarvion määrärahojen alueellista jakautumista. Näin tuetaan valtioneuvoston päätöksentekoa ja annetaan eduskunnalle tietoa resurssien alueellisesta jaosta.

Päätöksellä vahvistetaan kuntien ja valtion yhteistyötä seututasolla työllisyys- ja elinkeinopoliittisten linjausten yhteensovittamisessa sekä niihin liittyvien palveluiden tuottamisessa ja tarjoamisessa.

6.3 Ympäristövaikutukset

Valtioneuvoston päätöksen tavoitteena on alueiden kilpailukyvyyn, taloudellisen kasvun ja tasapainoisen alueellisen kehityksen vahvistaminen. Useimmat tavoitteet ovat linjassa valtakunnallisten alueidenkäytöntavoitteiden kanssa.

Päätöksen olennainen osa on kehittää monikeskuksista, kilpailukykyiseen pääkaupunkiseutuun ja aluekeskusten verkostoon perustuvaa aluerakennetta, joka pitää kaikki maakunnat elinvoimaisena. Jokaisessa maakunnassa on oltava vähintään yksi vahva kaupunkiseutu ja hyvin menestyviä pienempiä kaupunkiseutuja, vahvoja kuntakeskuksia ja maaseutualueita, joiden yritykset ovat tehokkaasti verkottuneet sekä maakunnan sisällä että sen ulkopuolelle. Tavoite sisältää myös alueiden perusinfrastruktuurin ja palveluiden tason turvaamisen. Liikenneyhteyksiä on tarkoitus kehittää siten, että ne mahdollistavat tasapainoisen aluerakenteen ja kansainväliset yhteydet.

Pääkaupunkiseudun erityiskysymyksiä varten valmisteltavalla metropolipolitiikalla ratkaistaan alueen maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmia, edistetään elinkeinopolitiikan ja kansainvälistymisen toteutusta sekä ehkäistään syrjäytymistä. Valtion ja pääkaupunkiseudun kuntien kesken vahvistetaan ja laajennetaan aiesopimuskäytäntöä sekä valtion eri hallinnonalojen kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä.

Liikennejärjestelmää kehitetään yhdessä kaupunkiseutujen kanssa siten, että parannetaan kevyen liikenteen ja joukkoliikenteen mahdollisuuksia, liikenneturvallisuutta ja liikkumisen hallintaa. Suurilla kaupunkiseuduilla edistetään raideliikenteeseen perustuvia ratkaisuja. Tämä edellyttää kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen tiivistymistä. Taajamissa ja maaseudulla kohennetaan kevyen liikenteen edellytyksiä ja koulumatkojen turvallisuutta.

Liikennepalveluilla mahdollistetaan elinkeinoelämän ja väestön perustoiminnot maan eri alueilla. Palvelujen suunnittelussa otetaan huomioon alueelliset erityispiirteet. Palvelujen tarjonnassa edellytetään myös alueiden omaa panostusta. Elinkeinoelämän ja asumisen kannalta merkityksellinen alempi tieverkko pidetään liikennöitävässä kunnossa.

Saariston lauttojen ja yhteysalusten palvelut turvataan vähintään nykytasolla.

Tavoitteena on myös turvata kunnallisten peruspalvelujen saatavuus ja laatu koko maassa huolehtimalla toimintakykyisestä ja elinvoimaisesta kuntarakenteesta ja edistämällä ylikunnallista, seudullista ja maakunnallista yhteistyötä sekä palvelurakenteiden ja palveluiden tuottamistapojen uusimista.

Tehokkaiden, nopeiden ja varmojen tietoliikenneyhteyksien ja -palveluiden kehittämistä ja rakentamista edistetään koko maassa. Hallitusohjelman mukaisesti jatketaan laajakaistayhteyksien ja -palveluiden tarjonnan edistämistä kotitalouksille, oppilaitoksille ja yrityksille myös harvaan asutuilla alueilla.

Alueellista koheesiota ja yhdyskuntarakenteen eheyttä vahvistetaan tiivistämällä entisestään maakuntakaavoituksen ja maakuntien kehittämisen yhteyttä. Seudullista yhteistyötä lisätään ja sen vaikuttavuutta parannetaan asuntotuotannossa, kaavoituksessa ja maapolitiikassa. Riittävä ja monipuolinen asuntotarjonta turvataan kasvavilla kaupunkiseuduilla.

Vesihuollossa vahvistetaan alueellista yhteistyötä ja erityistilanteisiin varautumista ja erityisesti maaseudun vesihuoltoa parannetaan edelleen. Vesistöjen hoidossa turvataan veden hyvä laatu ja tulvariskien hallinta myös poikkeustilanteissa.

Tavoitteiden toteutumisella eheytetään yhdyskuntarakennetta pääkaupunkiseudulla ja muilla kasvavilla kaupunkiseuduilla sekä taajamissa ja kylissä, mikä parantaa yhdyskuntarakenteen toimivuutta ja taloudellisuutta. Kylien ja maaseudun muiden keskusten tukeminen voi osaltaan parantaa ympäröivien haja-asutusalueiden kehitysedellytyksiä. Toisaalta yhteysverkostojen kehittäminen voi vaikuttaa yhdyskuntarakennetta hajauttavasti.

Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen seurauksena palvelujen tuottamisen edellytykset ja saavutettavuus paranevat suurten taajamien asuinalueilla, pienissä taajamissa ja kylissä. Tavoitteet vahvistavat keskustojen asemaa liikepaikkoina ja erilaisten palvelujen tuottamisympäristöinä. Useat tavoitteet tukevat autottomien liikkumismahdollisuuksia taajama-alueilla. Mikäli maaseudun väestöpohja säilyy ja kaupunkilaisten matkailu lisääntyy, palvelujen tuottamedellytykset maaseutualueilla lisääntyvät. Tavoitteet saattavat toteutuessaan lisätä väestön muuttoa haja-asutusalueilta taajamiin ja kyläalueille, jonne rakentaminen kohdentuu. Toisaalta tavoitteiden toteutuminen vähentää jätevesikuormitusta ja varmistaa vesi- ja energiahuollon toimivuutta haja-asutusalueilla. Väestön ja asumisen keskittyminen saattaa edesauttaa myös paikallisten luonnonsuojelutavoitteiden edistämistä ja sitä kautta lisätä alueen luontoarvoja ja vetovoimaa

Toteutuessaan tavoitteet tukevat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutusta ja hillitsevät osaltaan ilmastonmuutosta. Ne edistävät sekä kehittyvien että taantuneiden keskusten ja alueiden kehitysedellytyksiä: keskukset verkostoituvat, syntyy ylimaakunnallisia kehittämisvyöhykkeitä, valtakunnalliset yhteysverkot kehittyvät, maaseudun ja kaupunkien vuorovaikutus lisääntyy, yhdyskuntarakenteet eheytyvät sekä elinympäristöjen laadun ja virkistysmahdollisuuksien paranemisen myötä alueiden vetovoimaisuus lisääntyy.

Useat tavoitteista vaikuttavat liikenteen, erityisesti henkilöautoliikenteen kasvua hillitsevästi varsinkin taajamissa ja kaupunkien työssäkäyntialueilla. Tällaisia tavoitteita ovat erityisesti yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen sekä kevyen liikenteen ja joukko-

liikenteen tukemiseen tähtäävät tavoitteet. Koska tavoitteet edistävät yleisesti taloudellista kasvua, alueiden välistä työnjakoa ja työvoiman liikkuvuutta, voivat ne myös lisätä liikenteen määrää. Tätä voi osaltaan tukea myös pääliikenneyhteyksien kehittäminen. Mikäli tavoitteet lisäävät asukasmääriä taajamissa ja kyläalueilla, tavoitteilla voi olla paikallisesti liikenteen määrää lisäävä vaikutus.

6.4 Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Päätöksellä ei ole välittömiä vaikutuksia eri kansalaisryhmien asemaan. Päätöksessä on kuitenkin tunnistettu sekä sosiaalisen että alueellisen koheesion tärkeys ja tehty linjauksia niiden vahvistamiseksi. Eri hallinnonalat toteuttavat omalla toiminnallaan linjauksiin sisältyviä tavoitteita.

Syrjäytymisen ja marginalisoitumisen kysymykset nähdään edelleen haasteena alueiden kehittämisessä sekä kaupunkien sisällä että harvaan asutulla maaseudulla. Siksi aktiivista kansalaisuutta, yhteiskunnallista osallisuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa vahvistetaan edelleen. Kylätoiminnan ja toimintaryhmätyön kaltaista toimintaa tarvitaan myös kaupungeissa, joissa sitä kehitetään. Erityisesti nuorison ja lasten hyvinvointiin kiinnitetään huomiota puuttumalla ajoissa ongelmiin ja ennaltaehkäiseväällä toiminnalla. Keskeisten toimijoiden kokonaisvaltaista yhteistyötä vahvistetaan tässä toiminnassa.

Maassa jo olevan ulkomaisen työvoiman käyttöä helpotetaan mm. säädöksiensä tarkistuksilla ja työhön osallistumisastetta nostetaan tehokkaalla koulutuksella. Ulkomaalaisten opiskelijoiden osaamista hyödynnetään entistä paremmin ja heidän maahanjäämistään helpotetaan.

Työperäistä maahanmuuttoa edistetään alueiden tunnistamien tarpeiden pohjalta. Työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi eri toimijoiden yhteistyöllä tehdään toimintastrategiaa erityisesti pääkaupunkiseudulla ja muilla työvoimasta kärsivillä alueilla. Huomiota kiinnitetään myös kokonaisvaltaisen kotouttamisen kehittämiseen ja monikulttuurisuuden edistämiseen.

Tavoitteiden toteuttamisessa tulee ottaa huomioon tarve edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa. Esimerkiksi yrittäjyyden edistämiseksi voidaan kiinnittää erityistä huomiota naisyrittäjyyden edellytysten parantamiseen. Tavoitteiden mukainen taloudellisen kasvun ja työllisyyden paraneminen eri puolilla maata vahvistaa perheiden mahdollisuuksia asuinpaikan valintaan.

Päätöksen yhtenä tavoitteena on kehittää maaseudun ja saariston elinvoimaisuutta. Sitä näillä alueilla asuvan väestön elinolosuhteiden parantaminen ja julkisten palveluiden turvaaminen tulevat olemaan erityisen huomion kohteena.

Alueiden kehittämislain mukaan Lapin maakuntaohjelmaan sisältyy saamelaiskäräjien valmisteleva saamelaiskulttuuria ja saamelaislinkeinojen kehittämistä koskeva osa, jota tavoitepäätöksen mukaan toteutetaan osana Lapin maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaa.

Toteutuessaan tavoitteet vahvistavat sosiaalista koheesiota ja vähentävät eri kansalaisryhmien välisiä eroja.

6.5 Vaikutukset alueelliseen kehitykseen

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista tähtää alueiden kilpailukyvyn ja taloudellisen kasvun vahvistamiseen, mikä turvaa niiden menestyksen avoimessa taloudessa. Tähän päästään parantamalla alueiden osaamista sekä voimistamalla alueiden omia vahvuuksia ja omaehtoista erikoistumiseen perustuvaa kehittämistä. Tavoite sisältää myös alueiden perusinfrastruktuurin ja palveluiden tason turvaamisen.

Tarkoituksena on parantaa alueiden kansainvälistä ja kansallista kilpailukykyä vahvistamalla alueiden erikoistumista ja sen edellyttämää osaamisperustaa sekä teknologian ja tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä. Tavoitteena on edistää alueellista elinkeinopolitiikka ja yrittäjyyttä alueiden kilpailukyvyn parantamiseksi sekä nostaa työllisyysastetta, alentaa työttömyyttä jokaisessa maakunnassa ja kaventaa työttömyyden alueellisia eroja. Tavoitteiden toteuttamisella voidaan edistää tieto- ja viestintätekniiikan ja liikenteen infrastruktuurin mahdollisuuksien hyödyntämistä koko yhteiskunnassa laajasti siten, että sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvo, kilpailukyky ja tuottavuus lisääntyvät. Päätöksen toteutuksella on mahdollista ylläpitää ja parantaa ihmisten elinympäristön ja luonnonympäristön laatua, turvata kunnallisten peruspalvelujen saatavuus ja laatu koko maassa huolehtimalla toimintakykyisestä ja elinvoimaisesta kuntarakenteesta sekä palveluiden kestävästä rahoituksesta.

Tavoitteena on yhdensuuntaisesti valtakunnallisten maankäytön tavoitteiden kanssa kehittää monikeskuksista, kilpailukykyiseen pääkaupunkiseutuun ja aluekeskusten verkostoon perustuvaa aluerakennetta, joka pitää kaikki maakunnat elinvoimaisena ja mahdollistaa nykyistä tasaisemman taloudellisen kasvun koko maassa.

Päätöksellä pyritään turvaamaan alueellisen kehittämisen ohjelmien taloudellisten voimavarojen johdonmukainen käyttö ja jatkamaan valtion toimintojen alueellistamista.

Toteutuessaan tavoitteet pienentävät työttömyyseroja maassa ja vahvistavat alueiden mahdollisuuksia talouskasvuun. Näin aluekehitys voisi olla aikaisempaa tasapainoisempaa.

7. Tavoitepäätöksen seuranta ja arviointi

Tavoitteiden toteutumisen ja aluekehityksen kokonaisseurannasta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö ja alueiden kehittämisen neuvottelukunta sekä alueilla valtion aluehallintoviranomaiset ja maakunnan liitot.

Tavoitteiden toteutumista ja aluekehitystä arvioidaan säännöllisesti hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä. Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä päättää aluekehittämisen vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointijärjestelmästä, tunnusluvuista ja mittareista 30.6.2008 mennessä kokonaisjärjestelmää koskevien suositusten pohjalta.

Helsingissä 20 päivänä joulukuuta 2007

Kauppa- ja teollisuusministeri

Mauri Pekkarinen

Aluekehitysjohtaja

Veijo Kavonius